

कोभिड-१९ महामारीको सन्दर्भमा पोषण पुनस्थापना गृह संचालनका लागि जारी गरिएको अन्तरिम निर्देशिका २०७७

(स्वीकृत मिति: २०७७ असार ७)

कोभिड-१९ को महामारी विश्वव्यापि बन्दै गइरहेको सन्दर्भमा नेपालमा पनि यसबाट संक्रमित हुनेको संख्या दिनानुदिन बढिरहेको छ । संक्रमण रोकथामका लागि गरिएको बन्दाबन्दीका कारण बजार, पसल बन्द रहेको तथा आय आर्जनको स्रोतमा पनि असर परेका कारण विशेष गरि शिशु, बालबालिका, गर्भवती, तथा स्तनपान गराइरहेका महिलाहरु कुपोषणको बढि जोखिममा छन् । वर्षाको समय पनि शुरु हुन लागेकोले कुपोषणबाट महिला तथा बालबालिकालाई बचाउन उनिहरुको खानपान तथा हेरचाहमा विशेष ध्यान दिनु पर्दछ ।

महामारीबाट जोगिने उपायहरु अवलम्बन गर्दै आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिकको नियमित र सहज पहुँच सुनिश्चित गर्नु अहिलेको आवश्यकता हो । भौतिक दूरी कायम गर्दै स्वास्थ्य संस्थामा आएका सेवाग्राहीहरुलाई संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरु अपनाई अत्यावश्यकिय तथा आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रदान भइरहेको पनि छ । कुपोषित बालबालिकाको पोषण पुनस्थापनाका लागि सञ्चालित पोषण पुनस्थापना गृहहरुले पनि महामारीको यस विषम परिस्थितिमा नियमित सेवा प्रदान गर्ने प्रयास गरिरहेका छन् । संक्रमण बढ्दै गइरहेको, बन्दाबन्दीको अवधि पनि थपिदै गएको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा बाल कुपोषण बढ्ने जोखिम उच्च छ । कुपोषित बालबालिकालाई समय मै पोषण पुनस्थापना गर्न सकिएन भने उनिहरुको मृत्यु हुन सक्ने खतरा उच्च हुने भएकाले यस परिस्थितिमा पोषण पुनस्थापना गृहहरुलाई नियमित र प्रभावकारी सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ । अतः कोरोना भाइरसको संक्रमणबाट सेवाग्राही र स्वास्थ्यकर्मी दुबैलाई बचाउदै पोषण पुनस्थापना गृहको सेवा सुचारु गर्न आवश्यक सावधानी र उपचार पद्धतिका बारेमा एकरूपता ल्याउन मार्ग दर्शन गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले यस अन्तरिम निर्देशिका जारी गरेको छ । यस अन्तरिम निर्देशिका कोभिड-१९ महामारीको अवधिभर पोषण पुनस्थापना गृह सञ्चालनार्थ लागु हुनेछ । यस अवधिमा पोषण पुनस्थापना गृहका कर्मचारी, सेवाग्राही तथा सरोकारवालाहरुले निम्न सिफारिस गरिएका व्यवहारहरु अवलम्बन गर्नु पर्नेछ :

१. पोषण पुनस्थापना गृहलाई कोभिड-१९ उपचारका लागि क्वारेन्टाईन, आइसोलेन वा अन्य प्रयोजनमा प्रयोग गर्नु हुदैन । गृहबाट दिइने पोषण पुनस्थापना सेवालालाई नियमित राख्नु पर्दछ ।

२. पोषण पुनस्थापना गृहका लागि आवश्यक सामग्रीहरु (एफ ७५, एफ १००, अन्य खानेकुरा तथा औषधीहरु) यथेष्ट मौजाद भए नभएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।

३. बहिरंग सेवा संचालन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

- पोषण पुनस्थापना गृह भएको अस्पताल अन्तरगत रहेको बाल रोग विभागले सञ्चालन गर्ने बहिरंग सेवामा आएका बालबालिकालाई पोषण पुनस्थापना गृहका तोकिएको कर्मचारीले आवश्यक संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरु अपनाई नियमित पोषण जाँच तथा परामर्श सेवा प्रदान गर्नु पर्दछ ।

- सेवा लिन आएका बालबालिका तथा अभिभावकको स्वास्थ्य अवस्थाको बारेमा जानकारी लिने, कोभिड-१९ सँग मिल्दो जुल्दो लक्षणहरु (सुख्खा खोकि, ज्वरो, सास फेर्न गाह्रो हुने आदि) भए नभएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ। यदि संक्रमणको शंका लागेमा सम्बन्धित स्थानमा परिक्षणका लागि प्रेषण गर्नु पर्दछ।
- हरेक बालबालिकाको तौल लिनु अघि र तौल लिई सकेपछि साल्टर स्केल वा अन्य तौल लिने मेसिन, पाखुराको मध्य भागको परिधि नाप्ने टेप र उचाई लिने बोर्डलाई क्लोरिन, ७० प्रतिशतभन्दा बढी अल्कोहलको मिश्रण भएको स्यानिटाइजर प्रयोग गरि निर्मलिकरण (डिस्इन्फेक्ट) गर्नु पर्दछ।
- बालबालिकाको पोषण अवस्था जाँच गरिसके पश्चात अवस्था हेरि भर्ना गर्ने वा परामर्श गर्ने निर्णय लिनु पर्दछ। परामर्श गरि घर पठाईएका बालबालिकाको महिनामा कम्तिमा २ हप्ताको अन्तरमा २ पटक फोन फलोअप गर्नु पर्दछ।
- भर्ना गर्नु पर्ने बालबालिकाको कोभिड-१९ जाँच गर्ने वा परिक्षणका लागि सम्बन्धित प्रयोगशालासँग समन्वय गर्नु पर्दछ।

४. भर्नाको लागि निर्णय र अपनाउनु पर्ने सावधानीहरु

- स्वास्थ्य संस्था वा अस्पतालहरुले कडा शीघ्र कुपोषित बालबालिकाको उपचारको लागि पोषण पुनस्थापना गृहमा प्रेषण गर्नु पर्दछ।
- कडा शीघ्र कुपोषित बालबालिका तथा साथमा आएका अभिभावकलाई पोषण पुनस्थापना गृहमा भर्ना लिनु भन्दा पहिला PCR परिक्षण गरि कोभिड-१९ संक्रमण नभएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ। भर्ना अगाडी संक्रमित नभएको सुनिश्चित गर्नुको अर्थ उपचारमा खटिने स्वास्थ्यकर्मी र अन्य बालबालिकालाई संक्रमणको खतराबाट बचाउनु हो।
- भर्ना गर्नु पुर्व बालबालिकाका अभिभावकहरुलाई कोभिड-१९ को बारेमा पोषण पुनस्थापना गृहका व्यवस्थापकले आवश्यक परामर्श दिनु पर्दछ।

५. पोषण पुनस्थापना/उपचार गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

- कुपोषित बालबालिका भर्ना भई पोषण पुनस्थापना गृहमा बसे पछि कोभिड १९ सुरक्षित हुनका लागि कम्तिमा १ मिटर सामाजिक दुरी कायम गर्नुका साथै आवश्यक नीतिहरुको अनुशरण गरि सेवा प्रवाह गर्नु पर्नेछ।
- पोषण पुनस्थापना गृहमा मेडिकल जटीलता भएका तथा कोभिड-१९ का लक्षण भएका कडा शीघ्र कुपोषित बालबालिकालाई आइसोलेसन गर्न र आवश्यक उपचार गर्न उपयुक्त स्थान अभाव भएमा सम्बन्धित अस्पतालसँग समन्वय गरि छुट्टै कक्षको व्यवस्था गरी उपचार गर्नु पर्दछ। त्यसै गरि कडा शीघ्र कुपोषण भएका बालबालिकाहरुमा अन्य संक्रमण भएको खण्डमा सम्बन्धित अस्पतालसँग समन्वय गरि विशेष उपचार निर्देशिकाअनुसार विशेष उपचार व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ।
- आइसोलेसनमा राखिएका बालबालिकाको खानाको व्यवस्था सम्भव भए प्रत्यक्ष निगरानीमा गर्ने र सम्भव नभएको अवस्थामा खानाको तालिका बनाएर सम्बन्धित अस्पताललाई दिनु पर्दछ।

- पोषण पुनस्थापना गृहमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी तथा यससँग सम्बन्धित अन्य कर्मचारीहरूले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले शिफारिस गरेअनुसारका आवश्यक सुरक्षा सामग्री प्रयोग गर्नु पर्दछ ।
- हरेक बालबालिकाको दैनिक तौल लिनु अघि र तौल लिई सके पछि साल्टर स्केल वा अन्य तौल लिने मेसिनलाई ७० प्रतिशत भन्दा बढि अल्कोहल भएको मिश्रण प्रयोग गरि निर्मलिकरण गर्नु पर्दछ । साथै वार्ड, भ्याङ्का रेलिङ्ग लगायतका ठाउँ सुपरिवेक्षको अनुगमनमा आवश्यकता अनुसार पटक पटक निर्मलिकरण गर्नु पर्दछ ।
- खाना खाने ठाउँ र त्यहाँका फर्निचरहरू प्रयोग गर्नु अगाडी र प्रयोग गरि सकेपछि निर्मलिकरण गर्नु पर्दछ ।
- वार्ड, भूई, बेड, टेबल, कुर्सी लगायतका अफिस प्रयोजनमा आउने फर्निचर प्रयोग गर्नु अगाडी र प्रयोग गरि सकेपछि निर्मलिकरण गर्नु पर्दछ ।
- सेवाग्राहीलाई पटक पटक साबुनपानीले हात मिचीमिची कम्तिमा २० सेकेन्ड धुन लगाउने र कर्मचारीहरूले पनि पटक पटक साबुनपानीले हात मिचीमिची कम्तिमा २० सेकेन्ड धुनु पर्दछ वा ७० प्रतिशत भन्दा बढि अल्कोहल मिश्रण भएको स्यानिटाइजर प्रयोग गरि निर्मलिकरण गर्नु पर्दछ ।
- **सबै सेवाग्राही तथा कर्मचारीहरूले सामाजिक दुरी कायम गर्ने :**
 - एक बेडबाट अर्को बेडको दुरी कम्तिमा पनि १ मिटरको हुनु पर्नेछ । हरेक सेवाग्राहीका सरसामानको उचित ब्यवस्थापन मिलाउनु पर्दछ ।
 - सेवाग्राही तथा अभिभावकलाई खाना खान दिँदा, अभिभावकलाई स्वास्थ्य र पोषण शिक्षा दिँदा र कर्मचारी आफू बीच पनि दूरी कायम गरि सावधानी अपनाउनु पर्दछ ।
 - उपचारको दौरानमा सेवाग्राही बालबालिका तथा अभिभावकलाई कोभिड-१९ का लक्षण (ज्वरो १००.४ डिग्रि फरेनहाइटभन्दा बढि, रुघाखोकी र घाटी दुख्ने तथा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या) देखिएमा तुरुन्तै कोभिड अस्पताल रेफर गर्नु पर्दछ ।
 - एउटा बेडको बालबालिका वा अभिभावकले अर्को बेडको बालबालिका वा अभिभावकसँग कम्तिमा १ मिटरको दुरी कायम गर्नु पर्दछ ।
 - संक्रमणको जोखिम कम गर्न सेवाग्राही तथा कार्यरत कर्मचारीका भिजिटरलाई महामारीको अवधिभर पूर्ण रूपमा निषेध गर्नु पर्दछ ।
 - सेवाग्राही बीच वा चिकित्सक वा स्वास्थ्यकर्मीहरू बीच हात मिलाउने, अंकमाल गर्ने गर्नु हुदैन । अभिवादनका लागि नमस्कार गर्ने गर्नु पर्दछ ।
- नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयद्वारा प्रतिपादित कडा शीघ्र कुपोषणको ब्यवस्थापन निर्देशिका र नेपाल सरकारको उपचार प्रोटोकल अनुसार पोषण उपचार/पुनस्थापना गर्नु पर्दछ ।
- रोग विशेष तथा अन्य औषधिहरू वितरण गर्दा, थर्मोमिटर लगायत अन्य उपकरण प्रयोग गर्दा संक्रमणबाट बच्ने सावधानीहरू अपनाउनु पर्नेछ । एउटा बालबालिकाको जाँच गर्न प्रयोग गरिएको सामग्री निर्मलिकरण गरेर मात्र अर्को बालबालिकालाई प्रयोग गर्ने गर्नु पर्दछ ।
- उपचारको क्रममा पोषण पुनस्थापना गृहमा रहेका सेवाग्राही (बालबालिका तथा अभिभावक) लाई प्रोटोकलअनुसार दैनिक पोषिलो खानाको ब्यवस्थापन गर्नु पर्दछ ।

- हरेक पटक सावधानी अपनाई बच्चाले खाएको खानाको प्रत्यक्ष निगरानी, रेकर्ड र क्यालोरी अभिलेख गर्नु पर्दछ ।
- पारिवारिक वातावरण प्रदान गरि उचित हेरचाह मार्फत बालबालिकाको पोषणको सुधार गर्ने तरिका बारे अभिभावकलाई परामर्श दिनु पर्दछ ।
- बालबालिकालाई सक्रिय रहन, खेल्ने वातावरण मिलाउदा एक अर्का बीच कम्तिमा १ मिटरको दूरी कायम गराउनु पर्दछ । बालबालिकालाई एक अर्कासँग नजिक हुने गरि वा समूहमा खेल्ने वातावरण श्रृजना गर्नु हुदैन ।

६. डिस्चार्ज प्रक्रिया र ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

- डिस्चार्जको मापदण्ड पुरा गरेका बालबालिकालाई डिस्चार्ज गर्नु पूर्व स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको निर्देशिका अनुसार कोभिड-१९ संक्रमण नभएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।
- डिस्चार्ज गर्नु पूर्व आमा वा अभिभावकहरुलाई घरमै पोषिलो खानेकुरा बनाउने तरिका, खुवाउने, हेरचाह गर्ने तरिकाका बारेमा प्रभावकारी परामर्श दिनु पर्दछ । त्यसका लागि स्थानीय रुपमा उपलब्ध खानेकुराको सदुपयोग गरि जाउलो र लिटोको पिठो घर मै बनाउन सकिने विधि र लिटोमा प्रयोग हुने सामग्री, अन्य पोषिला परिकारहरुका बारेमा परामर्श दिने तथा प्रदर्शन गरेर देखाउने गर्नु पर्दछ ।
- अभिभावकलाई कोभिड-१९ को संक्रमणबाट बच्न अपनाउनु पर्ने सावधानीहरु, ब्यक्तिगत र वातावरणीय सरसफाईको महत्व बारे परामर्श दिनु पर्दछ ।
- निको भएर डिस्चार्ज गरिएका बालबालिकाहरुको फोन मार्फत सुरुको महिना प्रत्येक हप्ता, दोश्रो महिना १५/१५ दिनमा र चौथो, पाचौ र छैठौ महिना मासिक रुपमा फलोअप गर्नु पर्दछ । त्यसका लागि लाग्ने खर्च पोषण पुनर्स्थापना गृहको बजेटको सञ्चार शिर्षकमा विनियोजित रकमबाट खर्च गर्न सकिनेछ ।

तयार गर्ने

सिफारिस गर्ने

प्रमाणित गर्ने